

“Een nieuwe lente ...”

De nieuwe examen- en stageregeling voor kandidaat-accountants en -belastingconsulenten

JOHAN DE LEENHEER

Voorzitter IAB

Op 6 juni 2003 werd het Koninklijk Besluit dat de toegang tot de beroepen van accountant en belastingconsulent regelt ¹, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad. Het besluit voert een grondige vernieuwing door van de examen- en stageregeling zoals die bestond voor kandidaat-accountants. Een beknopt overzicht van de evolutie van ‘kandidaat’, over ‘stagiair’, naar ‘accountant’ of ‘belastingconsulent’.

I. HISTORIEK

Zoals bekend werden in 1985 de titel en het beroep van accountant gereguleerd ², richtte de wetgever het Instituut der Accountants op, en legde hij onder meer de fundamentele principes voor de toegang tot het beroep van accountant in de wet vast. Drie koninklijke besluiten

met betrekking tot de toegang tot het beroep werden genomen in uitvoering van deze wet : een besluit dat de diploma's die toegang geven tot het beroep opsomt ³, een tweede besluit dat het bekwaamheidsexamen - waarvan een eerste deel af te leggen alvorens de stage te kunnen aanvatten, een tweede deel op het einde van de stage om tot het beroep te kunnen toetreden – vorm gaf ⁴, en tot slot een besluit dat de stageregels vastlegde ⁵.

Toen de wetgever in 1999 met de *wet betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen* ⁶ de beroepstitel van ‘belastingconsulent’ reglementeerde, opteerde hij niet voor de oprichting van een aparte Orde of Instituut voor deze beroepsbeoefenaars, maar verkoos hij de integratie van deze beroepsgroep in het toenmalige IDAC, dat werd herdoopt in ‘Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten’ ⁷. Deze keuze had tot gevolg dat een aantal reglementeringen, veelal vastgelegd bij koninklijk besluit, die tot op dat moment enkel van toepassing waren voor accountants, ook van toepassing moesten worden op de belastingconsulenten. Eén van de belangrijkste operaties op dit vlak was ongetwijfeld het uittekenen van de nieuwe regels inzake de examens en de stage die een kan-

didaat moet doorlopen om toegang te krijgen tot deze beroepen.

Een interne IAB-werkgroep, samengesteld uit accountants en belastingconsulenten, werkte in de loop van 2000 een eerste concreet tekstvoorstel uit. De opdracht was om de wettelijk verplichte examens en stage een inhoud te geven die aangepast is aan de respectievelijke beroepsactiviteiten van accountants en

Beroep

belastingconsulenten, en steeds met de waarborg voor het bedrijfsleven en andere stakeholders dat deze beroepsbeoefenaars het vereiste kwaliteitsniveau hebben. Logisch vertrekpunt hierbij was de bestaande reglementering voor accountants. Een aandachtspunt was dat de kennis en bekwaamheden die van een belastingconsulent worden geëist, ook moeten gelden voor accountants. De wet van 1999 vertrouwt beiden immers dezelfde fiscale activiteiten toe, met name fiscaal advies, bijstand en vertegenwoordiging⁸. Voor accountants komen hierbovenop een aantal andere opdrachten, die inmiddels bekend zijn. Het betreft onder meer verificatie en correctie van de jaarrekening, deskundigenonderzoek, verrichten van interne audits, opmaken van wettelijk vereiste verslagen bij fusie, splitsing, ontbinding, omzetting van vennootschappen, vertegenwoordiging en bijstand aan aandeelhouders in de uitoefening van hun individueel controlerecht, en dies meer.

Bovendien moest ervoor gezorgd worden dat geen enkele nieuwe bepaling de door de wetgever gewenste toenadering op termijn tussen het Instituut der Bedrijfsrevisoren en het IAB in de weg zou staan.

Eind 2000 werd het tekstvoorstel aan de bevoegde ministers van Economie en Middenstand overgemaakt, met het oog op de verdere politieke behandeling ervan. De bevoegde ministers pasten de tekst grondig aan, rekening houdend met de adviezen van de Hoge Raad voor de Economische Beroepen⁹ en de Raad van State¹⁰, en in overleg met het onderwijsveld. Dit resulteerde uiteindelijk in het *koninklijk besluit van 8 april 2003 betreffende het toelatingsexamen, de stage en het bekwaamheidsexamen van accountant en/of belastingconsulent*, dat op 6 juni

2003 in het Staatsblad werd gepubliceerd, en dat voor kandidaat-accountants en -belastingconsulenten het volgende traject uitstippelt:

II. DE PROCEDURE IN VOGELVLUCHT

Wie als accountant of belastingconsulent op de ledenlijst van het IAB wil ingeschreven worden, moet slagen in een theoretisch toelatingsexamen, een stage van drie jaar doorlopen en een praktijkgericht bekwaamheidsexamen afleggen.

II.1. Toelatingsexamen tot de stage

Art. 25, 2° van de wet stelt dat een kandidaat, om tot de stage van accountant of belastingconsulent te worden toegelaten, *'dient te slagen voor een toelatingsexamen waarvan het peil de bekwaamheid en geschiktheid van de toekomstige accountant en/of belastingconsulent kan waarborgen'*. In het nieuwe koninklijk besluit worden de concrete organisatie en inhoud van het toelatingsexamen vastgelegd. Het IAB organiseert voortaan twee maal per jaar een toelatingsexamen tot de stage, telkens in oktober of november en

zes maand later. In het 'oude' regime gebeurde dit éénmaal per jaar. Het toelatingsexamen is een theoretisch examen waar kandidaten worden getest op hun kennis van de materies die relevant zijn om de stage van accountant of belastingconsulent aan te vatten. Kandidaat-accountants en kandidaat-belastingconsulenten leggen hetzelfde examen af over 16 materies. Daarenboven leggen kandidaat-accountants, gezien hun uitgebreider waaier aan wettelijke opdrachten, examen af over 9 specifiek accountancy-gerichte materies. Kandidaten hebben gedurende een periode van vijf opeenvolgende jaren, vijf kansen om te slagen in het toelatingsexamen. De punten van de materies waarvoor zij slagen in een examensessie, worden uiteraard meegenomen naar een volgende examensessie. De lijst van de af te leggen materies - in het koninklijk besluit 'opleidingsinhouden' genoemd - wordt opgesomd in het kaderstuk hierbij (p. 52).

Vrijstellingen

Het KB voorziet uitdrukkelijk dat de kandidaten vrijgesteld kunnen worden van bepaalde materies van het toelatingsexamen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen universitaire en kandi-

daten met een diploma hoger onderwijs van twee cycli enerzijds en graduaat anderszijds.

Universitair en kandidaten met een diploma hoger onderwijs van twee cycli

Het koninklijk besluit stelt dat deze kandidaten *'worden vrijgesteld van het examen met betrekking tot de opleidingsinhouden die uitdrukkelijk worden vermeld op hun diploma (-supplement), in de mate waarin het aantal contacturen of studiepunten dat werd besteed aan de studie van een opleidingsinhoud ten minste gelijk is aan het aantal dat vermeld wordt in het rooster in bijlage 1.'* Het rooster dat in bijlage 1 bij het besluit is gevoegd, vermeldt voor elke opleidingsinhoud het benodigde aantal contacturen (uitgedrukt in zowel het aantal uren in totaal als in semesteruren) of studiepunten die recht geven op een vrijstelling.

Om recht te hebben op vrijstellingen moeten de kandidaten een individueel aanvraagdossier indienen bij het Instituut. Om geldig te zijn moet het aanvraagdossier vooraf geverifieerd en ondertekend zijn door de onderwijsinstelling waar de kandidaat zijn diploma(s) heeft behaald.

Behoudens voor wat betreft het criterium van de studiepunten, wordt een quasi identiek systeem sinds jaar en dag gehanteerd door het Instituut der Bedrijfsrevisoren.

Hoger onderwijs van het korte type of van één cyclus

Voor gegradueerden voert het koninklijk besluit een tweeledig systeem van vrijstellingen in.

Voor graduaat in respectievelijk boekhouding, fiscaliteit en rechten wordt in het besluit een beperkt aantal vrijstellingen

opgesomd, waarop zij automatisch recht hebben. Deze vrijstellingen komen overeen met de basis-opleidingsinhouden die in het betrokken graduaatsonderwijs worden gedoceerd, zo bijvoorbeeld de materie 'algemeen boekhouden' voor gegradueerden die een boekhoudkundig gerichte graduaatopleiding gevolgd hebben (bv. in Vlaanderen 'gegradueerden bedrijfsbeheer met optie accountancy-fiscaliteit' of in Wallonië 'gradués en comptabilité, option fiscalité').

Voor deze kandidaten werd ook een systeem van bijkomende vrijstellingen ingevoerd, dat naar analogie met hetgeen geldt voor universitair gebaseerd is op een rooster (bijlage 2 bij het KB) waarin naast elke opleidingsinhoud ook het aantal benodigde contacturen of studiepunten wordt vermeld.

Belangrijk is nog dat dit systeem van vrijstellingen eveneens geldt voor kandidaten die beschikken over een andere opleidingstitel die volgens de wet recht geeft op toegang tot het beroep.

Concordantietabellen

In overleg met de vertegenwoordigers van de betrokken onderwijsinstellingen maakt het Instituut voortaan jaarlijks per instelling een concordantietabel op, waarin de vrijstellingen per opleidingsinhoud worden aangegeven.

Deze tabellen zullen jaarlijks uiterlijk eind mei worden bekendgemaakt. Voor 2003, aanvangsjaar van het nieuwe systeem, wordt echter een uitzondering gemaakt, en moeten de tabellen eind juni beschikbaar zijn.

Fiscale materies

Het besluit voorziet ook dat elke kandidaat, in de mate waarin hij

geniet van een vrijstelling voor de drie materies 'personenbelasting', 'vennootschapsbelasting' en 'belasting op de toegevoegde waarde', in elk geval een vrijstelling krijgt voor het examen over 'algemene beginselen van het fiscaal recht'.

Op fiscaal vlak leggen zowel kandidaat-accountants als -belastingconsulenten, gezien hun identieke fiscale opdrachten, dezelfde examens af. In vergelijking met het verleden komen er voor kandidaat-accountants een aantal fiscale materies bij. Om een té grote verzwaring van het toelatingsexamen van accountants tegenover vroeger te vermijden, geeft het KB een bijkomende termijn aan de kandidaat-accountants om te slagen in het theoretische examen voor sommige fiscale materies.

Een kandidaat-accountant die niet slaagt in die fiscale materies, maar wel in alle andere examens, kan toch zijn stage beginnen, op voorwaarde dat hij op de eerstvolgende examensessie slaagt voor de resterende fiscale materies.

II.2. Stage

Wie slaagt in het toelatingsexamen, kan de stage van accountant of belastingconsulent aanvatten. De stage begint voortaan jaarlijks op 1 januari, en niet langer op 1 mei zoals tot nu toe het geval was. Zij duurt in principe drie jaar.

De stage heeft tot doel de stagiair praktisch voor te bereiden op de uitoefening van de beroepsactiviteiten van accountant en/of belastingconsulent.

De stagemeeester ziet toe op de vorming van zijn stagiair met betrekking tot de beroepspraktijk en de plichtenleer. Een stagemeeester kan ten hoogste drie stagiairs tegelijk begeleiden.

Wie accountant wil worden, loopt stage bij een accountant die sedert minstens vijf jaar is ingeschreven op de ledenlijst van het Instituut. Wie belastingconsulent wil worden, kan zijn stage vervullen bij een accountant die sedert minstens vijf jaar is ingeschreven op de ledenlijst van het Instituut, of bij een belastingconsulent. In dit laatste geval geldt de regel van de 'minimum vijf jaar IAB-lidmaatschap' niet, aangezien de wet die de belastingconsulenten in het leven riep van té recente datum is. Voor stagemeester-belastingconsulenten laat het besluit dan ook uitdrukkelijk toe dat elkeen die gedurende één van de overgangsperiodes, gecreëerd op basis van artikel 60 van de wet, erkend werd als belastingconsulent, stagemeester kan zijn.

De stagiair heeft, behoudens een aantal specifieke bepalingen waarop wij in dit kort bestek niet dieper ingaan, de plicht minstens 1.000 uren per jaar aan zijn stage te wijden.

De stagecommissie van het IAB, die is samengesteld uit leden van het Instituut ¹¹, speelt gedurende de stage een belangrijke rol. Zij controleert de stageovereenkomst tussen stagiair en stagemeester, houdt toezicht op het goede verloop van de stage door controle van het stagedagboek dat de stagiair moet bijhouden, organiseert zowel het toelatingsexamen als het bekwaamheidsexamen, bemiddelt tussen stagiair en stagemeester bij eventuele geschillen, en waakt in het algemeen over een goed verloop van de stage.

Nieuw is dat de stagiairs voortaan op het einde van elk stagejaar tussentijdse proeven zullen moeten afleggen. Deze schriftelijke proeven hebben tot doel de weg die de stagiair reeds heeft afgelegd, te evalueren, en peilen dan ook naar de praktische toepassing van de opgedane kennis.

Het aantal materies waarover de stagiairs worden ondervraagd is beperkter dan in het toelatingsexamen, maar voorts geldt hetzelfde stramien: alle stagiairs leggen dezelfde proeven af over (maximaal) 8 materies, maar stagiair-accountants krijgen daarenboven vragen over (maximaal) 3 accountancy-gerichte materies.

II.3. Bekwaamheidsexamen

Op het einde van de stage leggen de kandidaten een praktisch bekwaamheidsexamen af, ten einde het bewijs te leveren dat zij gedurende de stage voldoende zijn opgeleid om de vereiste theoretische kennis ook in de praktijk te kunnen toepassen. Het examen bestaat uit een schriftelijke en een mondelinge sessie.

Het schriftelijk gedeelte behelst één of meerdere praktische toepassingsgevallen met betrekking tot de materies die moeten gekend zijn voor het toelatingsexamen. Zij het dat – het weze herhaald – de vragen uiteraard zeer praktijkgericht zijn. De schriftelijke examensessie wordt collectief georganiseerd.

De mondelinge examensessie speelt zich af voor een examenjury bestaande uit vier leden van het Instituut en één docent aan een universiteit of instelling van hoger onderwijs. Deze sessie omvat de bespreking van het schriftelijk gedeelte met de kandidaat, evenals een ondervraging over de praktijk van het beroep, de opdrachten, de aansprakelijkheid en de plichtenleer van de

Het toelatingsexamen, de stage van drie jaar en het bekwaamheidsexamen voor accountants en belastingconsulenten zijn opgebouwd rond de volgende materies:

Voor accountants én belastingconsulenten:

algemene boekhouding, wetgeving inzake de jaarrekening, algemene principes van fiscaal recht, personenbelasting, vennootschapsbelasting, belasting op de toegevoegde waarde, beginselen van registratie- en successierechten, beginselen van regionale en lokale belastingen, beginselen van Europees en internationaal fiscaal recht, fiscale procedure, juridische en beroepsnormen met betrekking tot de accountancy, de belastingconsultancy en de andere wettelijke opdrachten van de belastingconsulent, vennootschapsrecht, beginselen van handelsrecht en de wetgeving met betrekking tot ondernemingen in moeilijkheden, beginselen van burgerlijk recht, beginselen van arbeids- en sociaal zekerheidsrecht, beginselen van bedrijfseconomie, algemene economie en geld- en kredietwezen.

Uitsluitend voor accountants, bijkomend:

accountantsonderzoek, analyse en kritische beoordeling van de jaarrekening, geconsolideerde jaarrekeningen, analytische bedrijfsboekhouding en management accounting, interne controle, wetgeving inzake de jaarrekening en de geconsolideerde jaarrekening, organisatie van de boekhouddiensten en van de administratieve diensten van de ondernemingen, beginselen van wiskunde en statistiek, financieel bedrijfsbeheer, daarbij inbegrepen de analyse door middel van boekhoudtechnische procédés, van de positie en de werking van ondernemingen vanuit het oogpunt van hun kredietwaardigheid, van hun rendement en hun risico's, informatiesystemen en informatica.

accountants en/of belastingconsulenten.

Ook het bekwaamheidsexamen wordt twee maal per jaar georganiseerd door het Instituut. Kandidaten hebben gedurende vijf opeenvolgende jaren, vijf kansen om te slagen, en op die manier de beoogde hoedanigheid van accountant of belastingconsulent te verwerven.

Wie geslaagd is in de examens en stage, wordt door de Raad van het IAB ingeschreven op de ledenlijst. Wie gekozen heeft voor de toegangsprocedure van belastingconsulent, wordt ingeschreven op de lijst van de belastingconsulenten. Kandidaten die de procedure van accountant hebben doorlopen, kunnen naast hun inschrijving als accountant desgewenst ook op de lijst van de belastingconsulenten worden ingeschreven. Dit aangezien alle materies van de stage en het examen van belastingconsulent integraal deel uitmaken van de accountantsstage en -examens.

Wie het beroep als zelfstandige wil uitoefenen, en dus op de deellijst van externe accountants en/of belastingconsulenten wil ingeschreven worden, moet hiertoe eerst de eed afleggen voor de rechtbank van koophandel van zijn woonplaats.

Voor wie oorspronkelijk uitsluitend de titel van belastingconsulent ambieerde, maar enige tijd

na het afleggen van de examens alsnog accountant wil worden, worden in het nieuwe KB faciliteiten voorzien. Deze kandidaten moeten enkel nog de theoretische en praktische examens afleggen die specifiek zijn voor accountants, en die zij dus als belastingconsulent nooit hebben afgelegd (zie voor deze materies ook het kaderstuk op p. 52).

III. EXIT 'ANCIEN REGIME'

Het nieuwe koninklijk besluit vangt het koninklijk besluit van 20 april 1990 betreffende de stage van kandidaat-accountants én het koninklijk besluit van 20 april 1990 houdende vaststelling van het programma en de voor-

waarden voor het bekwaamheidsexamen van accountant, die bijgevolg integraal worden opgeheven.

IV. INWERKINGTREDING

Wat wellicht een aantal wenkbrauwen zal doen fronsen, is de datum waarop het nieuwe KB in werking treedt, met name 1 mei 2002. De inwerkingtreding met terugwerkende kracht bleek noodzakelijk teneinde voor een aanzienlijk aantal personen een geldige aanvang van de stage op 1 mei 2002 te waarborgen.

Dit wordt uitgebreid toegelicht in het verslag aan de Koning:

De wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen, die kandidaat-accountants en/of -belastingconsulenten verplicht een toelatingsexamen af te leggen, stage te volgen en een bekwaamheidsexamen af te leggen, trad reeds in werking op 29 juni 1999.

De procedure om de concrete modaliteiten en voorwaarden van de examens en de stage bij koninklijk besluit te regelen en

de noodzakelijke adviesvragen, namen een aanzienlijke periode in beslag. Vanuit een bekommernis van behoorlijk bestuur, en om een belangrijk aantal kandidaten die wachtten op het aangepaste toelatingsexamen, te vrijwaren van al te grote hinder als gevolg van de duur van de reeds aangehaalde procedure, organiseerde

het IAB op 2 en 16 maart 2002 een aangepast toelatingsexamen tot de stage.

De kandidaat-belastingconsulenten konden er voor de eerste keer deelnemen aan een specifiek toelatingsexamen, en er werden voor kandidaat-accountants een aantal aanpassingen aan het examen doorgevoerd op basis van de nieuwe wettelijke context. Bovendien kende het Instituut aan kandidaten vrijstellingen toe naargelang van het door hen behaalde onderwijsdiploma. De juridische basis voor de organisatie van deze examensessie waren de vigerende besluiten van 20 april 1990. De aanpassingen aan het bestaande toelatingsexamen werden doorgevoerd na advies van de Hoge Raad voor Economische Beroepen en met instemming van de voogdijministers van het Instituut.

Teneinde de stage te beginnen, moet de stagiair een stageovereenkomst hebben afgesloten met een stagemeester waarvan het profiel - zeker voor belastingconsulenten - in het nieuwe koninklijk besluit wordt aangepast. Een aanzienlijk aantal stagiairs, geslaagd in het specifieke toelatingsexamen van maart 2002, bleek medio 2002 al een stageovereenkomst te hebben afgesloten met een stagemeester 'nieuwe stijl'. De retroactieve inwerkingtreding van het besluit op 1 mei 2002 bleek noodzakelijk om de feitelijke toestand waarin deze stagiairs zich sindsdien bevinden, te regulariseren.

Het verslag aan de Koning stelt uitdrukkelijk dat in geen geval kandidaten door de retroactiviteit benadeeld worden, of dat de retroactiviteit individuele rechten zou schenden. Evenmin leidt deze tot een ongelijke behandeling van kandidaten.

V. VOOR MEER INFO...

Het Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten organiseert het eerstvolgende toelatingsexamen, tevens het eerste examen op basis van het nieuwe KB, in oktober 2003. ¶

Geïnteresseerden vinden de tekst van het Koninklijk besluit van 8 april 2003 op de website van het Instituut:

<http://www.iec-iab.be/ned/download.aspx?type=3&id=1730&file=2104>

De tekst kan ook worden opgevraagd bij de Stagedienst van het IAB op 02/543.74.90 of via e-mail stage@iec-iab.be, waar men ook terecht kan voor alle andere informatie over de toegang tot het beroep.

Voetnoten

- ¹ Koninklijk Besluit van 8 april 2003 betreffende het toelatingsexamen, de stage en het bekwaamheidsexamen van accountant en/of belastingconsulent, *B.S.*, 6 juni 2003.
- ² Wet van 21 februari 1985 tot hervorming van het bedrijfsrevisoraat, *B.S.*, 28 februari 1985.
- ³ Koninklijk Besluit van 22 november 1990 betreffende de diploma's van de kandidaat-accountants.
- ⁴ Koninklijk Besluit van 20 april 1990 houdende vaststelling van het programma en de voorwaarden voor het bekwaamheidsexamen van accountant.
- ⁵ Koninklijk Besluit van 20 april 1990 betreffende de stage van de kandidaat-accountants.
- ⁶ Wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen, *B.S.*, 11 mei 1999, verder aangehaald als 'de wet'.
- ⁷ Verder aangehaald als 'IAB'.
- ⁸ Artikel 34 somt de werkzaamheden van de accountant op, en noemt in 5° uitdrukkelijk 'de in artikel 38 bedoelde werkzaamheden(...)', waarmee de werkzaamheden van de belastingconsulent worden bedoeld.
- ⁹ Advies van 17 mei 2001 inzake de toetreding tot het beroep van accountant en belastingconsulent; Advies van 2 april 2003, bij hoogdringendheid verstrekt, met betrekking tot het ontwerp van koninklijk besluit betreffende het toelatingsexamen, de stage en het bekwaamheidsexamen van accountants en/of belastingconsulenten.
- ¹⁰ Advies nr. 32.619/3 van 11 juni 2002.
- ¹¹ Twaalf effectieve leden en tien plaatsvervangers, paritair verdeeld volgens taalrol.